

Pranešimų anotacijos

Agnė Alčiauskienė

Kulių krašto bendruomenė

„ALANTAS“ KAIP „BALTASIS NAMAS“ PATAPO „KULTŪROS VIRENĘ“

Pranešime pristatoma unikalaus kultūros paveldo pastato Kulių miestelyje, istoriniuose šaltiniuose vadinto „Baltuoju“ arba „Nedegančiu“ namu, istorija, architektūrinė ir kultūrinė vertė, projekto įgyvendinimo eiga bei bendruomenės vaidmuo atkuriant šį svarbų miestelio simbolį. Tai pasakojimas apie paveldą, bendrystę ir kultūros gyvybingumą, kai istorinis „Nedegantis–Baltas“ namas tapo šiuolaikine „Kultūros virene“ – svetingumo, kūrybos ir tradicijų tęstinumo vieta.

Māra Burmeistere

Draugija „Suitų kultūros paveldas“ (Latvija)

THE SUITI CULTURAL SPACE: A COMMUNITY SAFEGUARDING ITS LIVING HERITAGE

This presentation explores the Suiti Cultural Space in Latvia as a case of community-driven safeguarding of living heritage. It highlights how local initiative and collective action led to the inclusion of the Suiti cultural heritage in UNESCO's Intangible Cultural Heritage framework. The presentation further examines the post-inscription phase, focusing on collaboration among municipalities, NGOs, entrepreneurs, researchers, and regional and national institutions. It discusses how these stakeholders work together to implement the safeguarding plan, addressing challenges of sustainability while maintaining the authenticity and vitality of the Suiti cultural traditions.

dr. Indrė Jovaišaitė-Blaževičienė

Vilniaus universiteto Istorijos fakultetas

VIETOS BENDRUOMENIŲ MUZIEJAI: KULTŪROS PAVELDO KOMUNIKACIJA IR VIETOS TAPATYBĖS KŪRIMAS

Pranešime pristatomas Lietuvos kaimų ir miestelių bendruomenėse atliktas empirinis tyrimas, analizuojantis bendruomenių santykį su muziejumi kaip atminties institucija ir tai, kaip jis atspindi bendruomenių požiūrį į kultūros paveldą bei jo pristatymo formas. Tyrimu siekiama apibrėžti, kaip organizuojamas bendruomeninis muziejus ir kokiomis formomis jis įgyvendinamas interpretuojant vietos paveldą ir jį pristatant visuomenei. Tyrimas rodo, kad bendruomenių muziejai Lietuvoje pasižymi didele įvairove – nuo savarankiškų muziejų ir nedidelių ekspozicijų iki teminių projektų. Tai leidžia muziejus suprasti ne kaip vieną iš institucijos tipų, bet ir kaip dinamišką praktiką visumą, priklausančią nuo vietos iniciatyvumo, išteklių ir bendradarbiavimo galimybių.

Rūta Končiutė-Mačiulienė

Mažeikių rajono savivaldybės administracija

VISKAS ĮMANOMA: NUO VIETOS BENDRUOMENIŲ IKI PAVELDO BENDRUOMENIŲ

Pranešime, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės patirtimi, nagrinėjamas vietos bendruomenių virsmas paveldo bendruomenėmis. Analizuojama, kaip tradicinės kaimų ar miestelių bendruomenės, susidūrusios su nykstančiu paveldu, atranda naujus veiklos būdus ir prisiima atsakomybę už kultūros vertybių išsaugojimą. Dalijamasi sėkmės istorijomis ir iššūkiais, kylančiais derinant viešąjį administravimą su paveldo entuziastų iniciatyvomis, bei pristatomi konkretūs pavyzdžiai, kaip vietos savasties paieškos tampa tvariu įrankiu regiono paveldui gaivinti.

dr. Salvijus Kulevičius

Vilniaus universiteto Istorijos fakultetas

PAVELDAS: KAIP JĮ SUPRANTA IR KAS AKTUALU VIETOS BENDRUOMENĖMS

Kalbant apie potencialias paveldo bendruomenes, dažnai bylojama už pačias bendruomenes: kokį vaidmenį jos turėtų užimti paveldosaugos sistemoje, kokias funkcijas atlikti, kuo būti naudingomis ir

pan. Ir dažniausiai jos matomos iš oficialiosios paveldosaugos sistemos perspektyvos, kaip šios sistemos talkininkės, orientuotos į sistemai aktualų paveldą ir padedančios spręsti jos uždavinius. Pranešimu, atsiribojant nuo oficialaus ar ekspertinio paveldo traktavimo, keliamas klausimas, ką Lietuvos vietos bendruomenės laiko ir supranta, kaip joms aktualų paveldą. Identifikavus tokį paveldą, kyla klausimas dėl bendruomenių ir paveldosaugos sistemos vaidmenų – ar sistema ir toliau turi pasitelkti šias bendruomenes kaip sau naudingas talkininkes, ar visgi, laikantis daugiaperspektyvumo ir lygiateisiškumo principų, pripažinti ir bendruomenių paveldą, tuo pačiu dar labiau išplečiant paveldo ribas ir dar labiau apsunkinant ir taip resursų stokojančios sistemos funkcionavimą. Kitas klausimas, kokie akstinai veikia bendruomenes rūpintis jų pačių bei oficialiuoju paveldu ir kaip tai koreliuoja su ekspertinėmis paveldo vertės, reikšmės ir elgsenų su juo sampratomis.

dr. Aušra Mlinkauskienė, prof. dr. Lina Šeduikytė, dokt. Eglė Januškienė

Kauno technologijos universitetas

MIESTŲ PLANAVIMAS SIEKiant SOCIALINIO ATSPARUMO: PAVELDO IR PILIETINIO DALYVAVIMO VAIDMUO MIESTO KVARTALUOSE

Miestų planavimas, orientuotas į socialinį atsparumą, tampa vis svarbesniu sprendžiant šiuolaikinių urbanistinių teritorijų iššūkius. Pranešime nagrinėjamas miesto dalių vaidmuo kaip erdvių, kuriose susikerta socialiniai, kultūriniai ir erdviniai procesai, akcentuojant paveldo išsaugojimo ir pilietinio dalyvavimo reikšmę. Aptariama, kaip aktyvus bendruomenių įsitraukimas į sprendimų priėmimą gali skatinti transformacijas, stiprinti socialinius ryšius ir prisidėti prie tvarių bei atsparių urbanistinių struktūrų kūrimo.

dr. Justina Poškienė

Vilniaus universiteto Istorijos fakultetas

PAVELDAS KAIP KONFLIKTO ERDVĖ: BENDRUOMENIŲ PERSPEKTYVA

Pranešime aptariamos konfliktinės situacijos, išryškėjusios bendraujant su kaimų ir miestelių teritorinių bendruomenių atstovais, vienaip ar kitaip įsitraukusiais į kultūros paveldo išsaugojimo procesus. Vertinant bendrąsias kultūros politikos ir teisinės aplinkos tendencijas, orientuotas į didesnę visuomenės įgalinimą paveldosaugoje, galima teigti, kad skirtingų suinteresuotų bendruomenių tarpusavio priklausomybė tik didės, todėl konfliktų valdymas ir jų įveika taps dar aktualesni. Itin svarbu mokėti laiku identifikuoti ir produktyviai įveikti konfliktus, kuriuose dalyvaujančios pusės siekia iš esmės to paties – paveldo išsaugojimo – tikslo, tačiau jų požiūriai (interesai), kokiais būdais tai turėtų daroma – skiriasi. Nors šiandien vyraujanti praktika paveldo konfliktus spręsti teisiniu keliu visuomet išliks aktuali, vis dėlto, vertinant paveldo konfliktų vertybinį dėmenį, toks konfliktų sprendimo būdas nėra pakankamas, ypač, jei kultūros paveldas suvokiamas kaip visuomenę telkiantis veiksnys.

dr. Jolanta Skurdauskienė

Klubas „Oginskių dvaro bičiuliai“

GINANT DVARŲ PAVELDĄ. KLUBO „OGINSKIŲ DVARO BIČIULIAI“ ATVEJIS

Pranešime aptariama klubo „Oginskių dvaro bičiuliai“, įkurto 2002 m., veikla ginant Plungės dvaro sodybos paveldą. Klubas, aktyviausius veiklos laikotarpiu vienijęs iki šimto narių iš įvairių Lietuvos regionų ir užsienio šalių (Vokietijos, Lenkijos, Australijos), tapo svarbiu visuomeniniu kultūros paveldo interesų atstovu, ne kartą sustabdžiusiu žalingas iniciatyvas. Klubui nariams ne kartą teko atkreipti visuomenės ir institucijų dėmesį bei priešintis bandymams skaidyti dvaro sodybos teritoriją, privatizuoti pastatus ar statyti naujus, su istorinėmis bei kultūrinėmis vertybėmis nederančius statinius. Pristatyme aptariami tiek sėkmingi paveldo apsaugos atvejai, tiek ir iniciatyvos, kurias klubo nariai vertina kaip kultūros paveldo apsaugos sistemos nesėkmes, atkreipiamas dėmesys į visuomeninių organizacijų galios ribas, susiduriant su politiniais ir ekonominiais interesais.

Rugilė Strazdaitytė

Vilniaus universiteto Istorijos fakultetas

SENBUVIAI IR ATĖJŪNAI: BENDRUOMENIŲ SUSIDŪRIMAI IR SĄVEIKOS. KULTŪROS PAVELDO ASPEKTAS

Sparčiai besikeičiančiame pasaulyje pokyčiai neaplenkia ir vietos bendruomenių, kai šalia senųjų gyventojų vis dažniau atsiranda naujakurių, kitaip vadinamų *atėjūnais*. Pranešime, orientuotame į laikotarpį po 2000 m., aptariami Lietuvos vietos bendruomenių ir į jų gyvenamąsias teritorijas naujai atvykusiųjų (*atėjūnų*) sąveikos modeliai, žvilgsnį kreipiant į kultūros paveldo aspektą. Pastebima, kad tarp šių aptariamų grupių neretai egzistuoja ganėtinai skirtingi suvokimai bei vertinimai vietos paveldo atžvilgiu. Tokiais atvejais pastarasis tampa ne tik komunikacijos, bet ir konfliktų šaltiniu.

dr. Vaidutė Ščiiglienė

Valstybinė kultūros paveldo komisija, Vilniaus dailės akademija

PAVELDO KULTŪRA REGIONUOSE: BENDRUOMENIŲ VEIKIMAS IR BENDRAKŪRA KAIP VALDYMO PROCESAS

Valstybinė kultūros paveldo komisija tris dešimtmečius nuosekliai renka ir analizuoja savivaldybių paveldosaugos duomenis. Šis ilgalaikis tyrimas teikia galimybę nustatyti savivaldybių indėlį kultūros paveldo apsaugos srityje. Siekiant objektyvesnio vertinimo buvo sukurtas Savivaldybių paveldosauginis indeksas (2022 m.), kuris ne tik paskatino savivaldybes aktyviau įsitraukti į paveldosaugos procesus, bet ir įgalino konkurencingumo tendencijas. Tyrimui buvo pasitelkta bendrakūros samprata, suvokiama ne tik kaip bendruomenių įtraukimo forma, bet ir kaip kultūros paveldo vadybos modelis ir procesas. Daroma prielaida, kad bendrakūra kultūros paveldo srityje gali veikti kaip alternatyvus valdymo procesas, papildantis institucinį paveldosaugos modelį ir leidžiantis pereiti nuo hierarchinio sprendimų priėmimo prie dialogu, partnerystės ir vietos žinojimu grįsto valdymo. Taip kultūros paveldas tampa ne tik administruojamu objektu, bet ir bendru veikimo lauku, kuriame bendruomenės veikia kaip aktyvūs dalyviai, kartu formuojantys paveldosauginę kultūrą regionuose. Tačiau lieka atviras klausimas, kiek bendrakūros principai realiuose regionų kontekstuose iš tiesų veikia kaip tvarus kultūros paveldo valdymo mechanizmas, o gal išlieka fragmentiška, nuo atskirų iniciatyvų priklausoma praktika?

Irena Šutinienė

Vilniaus universiteto Istorijos fakultetas

PAVELDO REIKŠMĖ BENDRUOMENĖMS: KURIANT VIETOS TAPATYBĘ

Pranešime, remiantis pusiau struktūruotų interviu su kaimų ir miestelių teritorinių bendruomenių atstovais medžiaga, aptariamos paveldo reikšmės kuriant šių bendruomenių vietos tapatybę. Paveldas bendruomenių vietos tapatybei svarbus kaip kuriantis emocinius jos aspektus ir savivertę, taip pat bendrumo jausmą. Konkrečiomis aplinkybėmis vietos tapatybė gali tapti ir motyvuojančiu bei mobilizuojančiu bendruomenės veiklai paveldo srityje veiksmu.

dr. Indrė Užutaitė

Medinės architektūros centras (Vilniaus miesto muziejus)

KULTŪROS PAVELDO NVO TINKLO LIETUVOJE PAIEŠKOS

Šis pranešimas skirtas Lietuvoje mažai aktualizuojamo Nevyriausybinių organizacijų sektoriaus veikimo kultūros paveldo lauke temai. Jo akstinu tapo 2023–2025 m. Europa Nostra Heritage Hub, veikiančio Krokuvoje, vykdytas tyrimas *Mapping of the Central and Eastern European Non-Governmental Heritage Sector*. Šiuo pilotiniu tyrimu siekta nustatyti paveldo NVO tinklo dydį dešimtyje Centrinės ir Rytų Europos regiono šalių, pagrindinius jų interesus ir veiklos tipus, sektoriui kylančius iššūkius bei jo poreikius. Kalbėti apie nevyriausybines organizacijas kaip tam tikrą paveldo bendruomenės pasireiškimą ir susitelkimo būdą yra svarbu, tačiau nėra paprasta – tai kone pirmasis

tyrimas, kuris aptakiai apžvelgia paveldo NVO situaciją, iškeldamas daugiau klausimų nei (šiam etape) jų galime atsakyti.